

Förr eller senare exploderar jag

Foto: 20th century fox

Hazel skulle nog vara precis som vilken tonåring som helst om det inte vore för sjukdomen. Sedan flera år lever hon under ständigt dödshot, med oroliga föräldrar och en syrgasapparat som ständig följeslagare. När hon övertalas att gå till en stödgrupp för cancersjuka tar hennes liv en ny vändning och fylls av diskussioner, upptåg och kärlek. **Förr eller senare exploderar jag** är något så ovanligt som en modern melodram om liv och död, vänskap, kärlek och litteratur. En stark, rolig och lyckad filmatisering av John Greens bästsäljande ungdomsroman med samma titel.

Rek för åk 7–9

En filmhandledning av MARIA KATERINE LARSSON

Handling

Hazel är 17 år men lever knappast ett vanligt tonårsliv – sedan flera år tillbaka har livshotande cancer, och enda anledningen till att hon inte redan är död är att hon är ett sällsynt lyckat

forskningsexperiment. Med hjälp av en ny medicin hålls hennes lungcancer i schack, och med en syrgastub ständigt vid sin sida kan Hazel fortsätta leva, om än med starka restriktioner och under ständigt hot om att hennes

lungor ska ge upp. Hon insjuknade vid 13 års ålder och har alltså spenderat hela sin tonårstid på sjukhus och som konvalescent. När Hazels mamma och läkare bestämmer sig för att Hazel är deprimerad och behöver komma ut och

träffa folk, går hon motvilligt med på att delta i en stödgrupp för ungdomar som överlevt eller lever med cancer. Där blir hon vän med Isaac, som snart kommer att förlora synen helt då hans sista fungerande öga måste opereras bort för att stoppa cancers framfart, och med Augustus Waters, som tvingats ge upp sitt basketspelande för att offra sitt ena underben till sjukdomen. Mellan Augustus, eller Gus som han kallas, och Hazel utvecklar sig snart romantiska känslor som framförallt Hazel skyggar ifrån – Gus är cancerfri men Hazel kan dö vilken dag som helst, och hon vill inte att han ska fästa sig vid någon som snart inte kommer att finnas kvar.

Gemensamt inleder de en breväxling med en författare som skrivit romanen *Ett storslaget lidande*, en bok som delvis handlar om ung cancer och som de båda identifierar sig med. Genom en organisation som uppfyller cancersjuka barns önskningar lyckas Hazel och Gus få åka till Amsterdam för att träffa sin hjälte, Peter van Houten. Väl där visar sig den åldrande författaren vara allt annat än en klassisk hjälte; han är en försupen, otrevlig och djupt dysfunktionell personlighet, som inte har något som helst intresse av att diskutera sin roman med de unga fan- sen. Men resan till Amsterdam leder till att Hazel ger efter för Gus uppvaktning och de blir ett kärlekspar.

Dessvärre visar det sig snart att Hazel inte är den som kommer att krossa Gus hjärta, utan tvärtom – Gus har fått ett återfall och hans cancer har spritt sig i hela kroppen. Det finns ingenting att göra och de vet båda att han snart kommer att dö. Hazel och Isaac förblir vid hans sida in i det sista och stöttar honom till och med i att iscensätta sin egen begravning.

Under den verkliga begravningen dyker Peter van Houten upp och vill på något sätt försöka gottgöra att han sårat Gus och Hazel. Hazel kör förärgad iväg honom – men får i alla fall det sista brev som Gus skrev till van Houten och som handlar om den stora kärleken han kände för Hazel. Därmed kan Hazel finna någon sorts frid i tanken att även en kärlekshistoria med olyckligt slut, som hennes och Gus, har en mening och är värdefull som en underbar händelse i livet.

Filmens form och uttrycksmedel

Förr eller senare exploderar jag arbetar med en rad olika uttrycksmedel och är genremässigt svårbestämd. Den innehåller både element från romantisk komedi, klassisk ungdomsfilm och drama.

En genre som idag sällan nämns, delvis på grund av den negativa konnotation som ordet länge dragits med i vardagligt språk, är *melodramen*. Melodramen som genre uppstod i det sena 1700-talets postrevolutionära Frankrike och var en talteaterform som skulle rikta sig mot en mer folklig publik än den högborgerliga klass som dittills varit teaterns huvudsakliga besökare. För att locka och tillfredsställa en bred publik arbetade melodrammen med att gestalta stora känslor och dramatiska händelser som åskådaren kunde relatera till. Spelstilen var dramatisk på gränsen till överdriven och man strävade efter att få publiken att engagera sig känslomässigt och att både skratta och gråta öppet i den kollektiva upplevelsen.

Musikaliska inslag var vanligt förekommande, vilket vid den här tiden ansågs mindre ”fint” än ren talteater respektive ren opera. Dessa förutsättningar har gjort att ordet melodram (eller melodramatisk) allt sedan dess har varit behäftat med visst nedlåtande. Men faktum är att de klassiska melodramerna är den genre som kanske mer än någon annan har lagt grunden till det mesta av det vi idag kallar drama, och såväl musikalen som dramaspelfilmen och tv-dramat har starka kopplingar till melodramgenren när det gäller dramaturgi (dramatisk uppbyggnad) och uttrycks sätt. Exempelvis inträffar den första vändpunkten i berättelsen (Hazel läggs in på sjukhus) nästan precis efter en tredjedel av speltiden, och den andra vändpunkten (vi får veta att Gus cancer kommit tillbaka) när det återstår en tredjedel, vilket motsvarar en klassisk dramaturgisk kurva med inledning, uppbyggnad, utveckling till nästa vändpunkt, och därefter uppgörelse och avtoning av berättelsen.

Enligt den franska teaterregissören Guilbert de Pixérécourt som var aktiv under 1800-talet är en melodram uppbyggd enligt följande tolv principer:

1. Handlingen lyfter fram en borgerlig moraluppfattning; brott och svek ska straffas medan godhet lönar sig.
2. Historien arbetar med motsatspar av typen ond-god eller syndig-oskuldsfull.
3. Historien har etiska konflikter vilka leder till känslostormar och dramatiska händelser.
4. Hjälten har en del vardagliga/allmänmänskliga drag och framstår som en idealfigur att identifiera sig med.
5. Historien innehåller dramatiska överraskningsmoment, såsom avslöjanden eller oväntade vändningar, som gör att filmen får en ny riktning.
6. Spänningen byggs upp till en slutlig uppgörelse.
7. När spänningen är stark lättas scenerna gärna upp med en clownliknande figur som skall vara lustig och väcka löje.
8. Filmen innehåller dramatiska intressanta miljöer.
9. Filmen innehåller någonting spektakulärt och sensationellt, t ex en olycka, ett dödsfall eller en naturkatastrof.
10. Filmen arbetar med stämningsmusik.
11. En dramatisk höjdpunkt, gärna en uppgörelse mellan hjälten och boven. I den klassiska melodramen skulle detta ske i slutet, och skulle sedan avtonas genom ett sång- eller dansnummer.
12. Filmen ska gärna vara baserad på eller inspirerad av en succéroman.

Låt eleverna arbeta i grupper och diskutera följande:

- Vilka av dessa tolv ”regler” för melodramen uppfylls i *Förr eller senare exploderar jag*? Motivera och ge exempel ur filmen för varje punkt!
- Vem är ”hjälten” och vem är ”bo-

ven”? Vem eller vad representerar godhet respektive ondska/syndighet respektive oskuld?

- Vilken eller vilka scener i filmen upplever ni som dramatiska höjdpunkter och/eller vändpunkter i berättelsen? På vilket sätt förändrar de berättelsens riktning? Vad är den så kallade *point of no return*, den händelse varifrån berättelsen inte längre kan ändra riktning utan istället måste jobba mot avtoning och/eller försorning?

- Har ni sett andra filmer som ni kan analysera enligt melodramens uppbyggnad och form? Hur liknar eller skiljer sig de filmerna från den här?

- Upplever ni filmens slut som lyckligt eller olyckligt? Motivera och förklara för varandra.

I dagens filmer måste filmskapare vara kreativa när det gäller våra tekniska kommunikationsmedel. Sms och mail spelar stor roll i den här berättelsen.

- Vad tycker ni om filmens sätt att visualisera sms-konversationen som ständigt pågår mellan Hazel och Gus? Vilka olika sätt som de tekniskt kommunicerar på kan ni identifiera? Hur har man löst de olika sätten visuellt i filmen? Vilka andra exempel finns det på hur man kan göra detta (jämför med andra filmer ni sett)?

Anne Frank – flickan som levde isolerad

I filmen har Anne Frank, eller snarare museet över hennes liv som är inrättat i huset där hon gömde sig vid Prinsengracht i Amsterdam, en viss betydelse. Hazel och Gus har precis blivit bryskt avvisade av Peter van Houten, och hans assistent som skäms djupt å hans vägnar vill ta dem med till Amsterdams kanske mest välbesökta museum. Trots avsaknaden av hissar och de många, branta trapporna är Hazel fast besluten att hon vill se detta monument över mänskligt lidande. Högst uppe på vinden, där Anne Frank i flera år levde med sin familj i hemlighet och utan möjlighet att ta del av världen utanför,

kysser Hazel och Gus varandra för första gången.

Trots att Anne Franks person inte lyfts fram i filmen så är det berättarmässigt intressant att den första kysen – det vill säga Hazels kapitulation inför kärlekslyckan trots omständigheterna med sjukdom och hotande död – sker just där en annan tonårsflicka drygt sjuttio år tidigare levte isolerad och berövad sin ungdomstid i väntan på en för tidig död. Även Anne Frank var förälskad och upplevde under sin tid som gömd flykting den karusell av känslor det innebär – en karusell som inte slutar snurra bara för att världen utanför står i brand.

- Om det finns tid och utrymme kan eleverna läsa hela eller delar av Anne Franks dagbok.

- Arbeta i grupper med att ta reda på fakta om Anne Frank, hennes dagbok och hennes livssituation. Finns det något i denna som påminner om Hazels situation? Vad? Vilka saker skiljer dem åt? Använd gärna museets

hemsida, som är rik på information:
www.annefrank.org

- Varför tror ni att Hazel kapitulerar inför kärleken just här, på en plats som för de flesta kanske mest för tankarna till sorg, lidande och förföljelsens fasa?

Att vara ung och sjuk

Cancer och andra allvarliga, livshotande sjukdomar är naturligtvis alltid någonting svårt och smärtsamt, både för den drabbade och för de anhöriga. Alldeles särskilt svårt upplever vi det ofta när just barn och ungdomar insjuknar – det hör inte ihop med vår tanke om barn- och ungdomstiden som

en fri, rörlig och livshungrig tid. Barn och unga är de som har framtiden för sig, men för tonåringar med allvarlig cancer är kanske nuet allt man har och att förbereda sig för framtiden är svårt när man i sitt dagliga liv måste kämpa mot en sjukdom som hotar med döden.

I filmen får vi framförallt ta del av Hazels historia; hon togs ur skolan när hon insjuknade som 13-åring och har sedan läst in alla sina kurser som konvalescent och följer nu en collegekurs trots att hon bara är 17 år. I boken har Hazel en väninna kvar från sitt tidigare liv som frisk, i filmen får vi inte se några andra vänner än dem i stödgruppen. Gus har fått amputera ena underbenet för att bli av med sin skelettcancer,

vilket innebär att han inte längre kan spela basket, och Isaac blir brutalt dumpad av sin flickvän strax innan han ska förlora synen – priset han måste betala för att bli helt cancerfri.

- Prata i små samtalsgrupper om vad ni tror är det svåraste med att leva som ung med en allvarlig sjukdom. Vilka saker går Hazel och de andra miste om som de flesta tonåringar kan delta i och får uppleva? Finns det några som helst fördelar med att leva ett så annorlunda tonårsliv? Hur har livet i "isolering" från tonårsvardagen påverkat Hazel, Gus och Isaac som personer? Märks det i hur de pratar, i vilka saker de pratar om, hur de förhåller sig till livet?

Även för de som lever med och runt omkring en svårt sjuk människa blir livet naturligtvis annorlunda. I filmen får vi framförallt inblick i Hazels familj och hennes relation till sina föräldrar. Hazels mamma vill gärna att Hazel ska leva ett mer " normalt " tonårsliv, medan pappan framstår som mer orolig och lätt överbeskyddande. Hazel är också ständigt orolig och lever med skuld-känslor över att hon kommer att lämna sina föräldrar i sorg – "det enda som är värre än att vara döende i cancer, är att ha ett barn som är döende i cancer", säger hon.

- Hur upplever ni relationen mellan Hazel och hennes föräldrar? Hur tycker ni att den verkar skilja sig från eller likna relationen som Gus har med sina föräldrar (vilket framkommer tydligare i boken)?

- Tror ni att det är sant som Hazel säger – att det är värre för hennes föräldrar att förlora henne än det är för henne att dö? Tror ni att det hade gjort någon skillnad för hennes resonemang om hon hade haft syskon?

- Gus säger till Hazel att hon är en sådan som "blivit sin sjukdom". Vad menar han med det? Var går gränsen mellan att acceptera och förstå sin situation och att tillåta sig att "fastna" i den?

- Hur tolkar ni Isaacs flickväs agerande? Förstår ni hennes perspektiv?

Hur tror ni att hon resonerar när hon gör slut med honom?

- Hur ser ni på Hazels möjligheter att själv bestämma över sitt liv? Eftersom hon är minderårig och bor hemma måste hon rätta sig efter föräldrar och läkare när de avråder henne från att resa till Amsterdam – men hade hon varit myndig hade hon kunnat göra som hon vill. Hur ska man förstå sådant som myndighetsålder och självbestämmande när det gäller tonåringar i gränslandet mellan barn- och vuxendomen?

- När är man fortfarande barn och när är man vuxen – i laglig mening och i social mening? Gör research på olika ”myndighetsåldrar” (d v s när man får köra bil, dricka alkohol, rösta, hur länge ens föräldrar är försörjningsskyldiga osv) – de skiljer sig åt både mellan kategorier och mellan olika länders lagstiftning. Jämför staten Indiana i USA, där Hazel och Gus bor, med vad som gäller i Sverige, och diskutera skillnaderna.

- Diskutera i små grupper hur ni reagerar på Gus initiativ att ha en repetition av sin egen begravning. Kan ni förstå honom? Hur skulle ni själva göra om ni fick veta att ni snart skulle dö? Vad menar Hazel med att begravningar inte är till för de döda, utan för de efterlevande?

- Låt eleverna individuellt skriva korta uppsatser om vad de skulle använda en ”goda-fe-önskning” till om de själva var sjuka och kanske döende.

Litteratur, intertextualitet och fiktionens funktion

Att kulturupplevelser kan vara terapeutiska, och få oss att både komma i kontakt med våra egna förträngda känslor och erbjuda oss möjligheten att känna något annat än vår egen sorg eller rädsla för en stund, är något som många kan skriva under på. I vissa terapiformer där man bearbetar just med den emotionella delen av sin existens har det visat sig att såväl film som litteratur och musik kan vara bra hjälpmedel. Att observera sin egen upplevelse och tolkning av en sådan

kulturupplevelse, och formulera den i ord, kan hjälpa en på traven att tala om sådant som är svårt att annars ta upp.

- Har ni egna exempel på när en film/bok/teaterpjäs/musikstycke har gjort er gott känslomässigt? Vilken typ av kultur vänder ni till vid olika humör? För mer information och underlag för diskussioner baserat på exemplet film som terapi, se exempelvis www.filmterapi.se.

I *Förr eller senare exploderar jag* är Hazel närmast besatt av boken *Ett storslaget lidande* och dess författare Peter van Houten. Boken slutar enligt utsago mitt i en mening, troligtvis därför att huvudpersonen Anna dör av sin cancer, men Hazel och Gus kontakter Peter van Houten för att få reda på hur det går för de andra karaktärerna i boken. Han menar dock att fiktion är fiktion; det finns ingenting efter en berättelses slut och författarens roll eller åtagande som berättare sträcker sig inte bortom boken. Som författarkommentar i början av John Greens roman som filmen är baserad på står det ”Det här är inte så mycket en författares kommentar, som en författares påminnelse om det finstilta, vad som stod för ett par sidor sedan: Den här boken är en fiktiv berättelse. Jag har hittat på den.

Varken romaner eller deras läsare är betjänta av att man försöker utrona om det döljer sig fakta i en berättel-

Anne Frank, 10 år gammal 1940

se. Sådana försök är ett angrepp mot själva tanken att påhittade berättelser kan vara viktiga, vilket på något vis är det grundläggande antagandet för vår art. Jag uppskattar ert samarbete härvidlag.”

- Håller ni med honom? De flesta berättelser är naturligtvis inspirerade av verkligheten, men detta betyder ytterst sällan att författaren själv upplevt/ varit personligt involverad i det som sker. Vad menar han med att fixeringen vid verkligheten bakom boken är ett angrepp mot tanken på att fiktion kan vara viktig? Vad kan fiktiva berättelser förmedla som dokumentären inte kan, och tvärtom?

- Ställer vi olika krav på olika typer av berättelser vad gäller relationen till verkligheten, eller vad gäller trovärdigheten i berättelsen? Diskutera gärna detta i relation till genre-begreppet och försök att formulera varför vi (eventuellt) har olika krav på trovärdigheten i exempelvis en skräckfilm, Stig Larssons Millennium-trilogi respektive en film som *Förr eller senare...*?

- Har en skönlitterär författare överhuvudtaget något ansvar gentemot sina läsare? Att Peter van Houten betar sig illa mot ungdomarna är självklart – men vilka grunder tror ni ligger bakom hans beteende (detta framgår tydligare i boken)? Tror ni att de flesta författare skriver för läsarna eller för sig själva?

- Peter van Houten och hans mystiska roman sätter inte bara griller i huvudet på Hazel och Gus – även verkliga läsare av boken *Förr eller senare...* har blivit intresserade och inspirerade av denna märkliga, arroganta man som lever i självvald exil i Amsterdam med förlamande skrivkramp. Googla Peter van Houten och *An Imperial Affliction* (originaltiteln på *Ett storslaget lidande*) och se vilka frågor författaren John Green fått om denna viktiga sidokaraktär och hur han besvarar dem. Diskutera svaren.

- Om man skulle tolka Peter van Houten mer som en symbol för någon eller någonting som Hazel behöver

för att försonas med sitt öde att hon ska dö ung – vem kan man då föreställa sig att han är? Vilken funktion får han genom att han väcker Hazels vrede när han inte kan ge henne ”frid” och visar sig vara allt annat än den hjälte Hazel har föreställt sig? Hazel ironiserar över Jesus och den tröst religionen säger sig kunna skänka människan inför döden – kan man tolka hennes uppgörelse med Peter van Houten som en uppgörelse med gud och/eller ödet?

- Titeln *An Imperial Affliction* har John Green hämtat från Emily Dickinsons dikt *There's A Certain Slant of Light*. Dikten finns att läsa på www.poets.org/poetsorg/poem/theres-certain-slant-light-258. Läs och analysera dikten tillsammans, och diskutera hur den kan relateras till Hazel och hennes situation.

- Bildgoogla *An Imperial Affliction*. Bokomslagen som dyker upp är omslag som John Greens fans och läsare har gjort till denna icke-existerande roman. På samma sätt finns det runt exempelvis *Star Wars* en fankultur av att skriva egna fortsättningar och noveller utifrån olika karaktärers perspektiv, som inte finns i originalberättelserna.

- Har ni egna exempel på hur ni låter er inspireras av böcker/filmer/musik? Vad tror ni att den här typen av fankultur är ett uttryck för? Hur ska vi förstå den i relation till John Greens önskan om att det inte finns något liv för fiktiva karaktärer utan för bokens pärmar?

När en bok blir film

När en bok adapteras till filmmediet måste berättelsen anpassas – ofta får exempelvis händelser, karaktärer eller bihandlingar plockas bort för att filmen inte ska bli evighetslång. Om ni arbetar både med boken och filmen kan det vara givande att diskutera lite kring vilka skillnader och likheter det finns mellan John Greens bok och filmen som är baserad på den.

- John Green skriver dialogtätt. I boken pratar karaktärerna mycket med varandra och hans stil är ganska

vardagligt ”pratande” även i beskrivande partier. Hur upplever ni detta jämfört med filmen? Får ni samma intryck av karaktärerna och deras humör och sinnesstämningar i olika scener i boken jämfört med i filmen? Ge exempel och förklara hur ni tycker att det är likt eller skiljer sig åt mellan medierna.

- Vilka andra saker skiljer sig åt mellan bok och film? Finns det exempelvis karaktärer i boken som inte kommit med i filmen? Tillför de berättelsen något i så fall vad? Har man försökt uttrycka detta på andra sätt i filmen?

- I filmen finns en scen där en liten flicka får prova Hazels andningskate-ter på flygplatsen på väg till Amsterdam. I boken utspelar sig denna scen på en annan plats och är annorlunda uppbyggd (sid. 52-53 eller de sista två sidorna i kapitel tre). Beskriv hur scenerna skiljer sig åt. Vad har det för inverkan på hur vi tolkar händel-SENS betydelse för Hazel? Vad tror ni att den här scenen vill berätta? Hur lyckas den med att berätta det i boken respektive i filmen, tycker ni?

Läs och titta vidare

Läsa

Förr eller senare exploderar jag, John Green, 2012. Filmen är baserad på denna bästsäljande roman.

Jag är kvar hos er, Peter Pohl, 2000, utgiven på Rabén & Sjögren: Anna är 15 år och drabbas av en hjärntumör.

Allt för min syster, Jodi Picoult, 2004, utgiven på Wahlström & Widstrand: Anna är en ”designer baby” och har tillkommit med genetiskt matchad provrörsbefruktning för att rädda livet på sin cancersjuka syster Kate.

Välkommen till festen, Gunnel Beckman, 1969, utgiven av BJ: En brevroman, om en ung kvinna som får veta att hon har en dödlig sjukdom.

I kroppen min, författaren och musiker Kristian Gidlunds blogg om att leva med cancer och vetenskapen om att man snart ska dö, <https://ikroppen-min.blogspot.se>.

Titta

My Sister's Keeper, i regi av Nick Cassavetes, 2009: En skildring av hur barncancer påverkar en familj och dess medlemmar. Ett slående exempel på melodramen som genre.

A walk to remember, i regi av Adam Shankman, 2002: skolans tuffaste kille och tystaste tjej blir ett par. När hon insjuknar i dödlig cancer ställs den oväntade relationen på sin spets.

Användbara länkar

www.annefrank.org - En sida tillägnad Anne Frank och hennes historia.

www.filmterapi.se - ör mer information och underlag för diskussioner baserat på exemplet film som terapi,

www.ungcancer.se - En organisation och mötesplats för unga cancerpatienter.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

The fault in our stars 2014

Svensk titel: Förr eller senare exploderar jag

Regi: Josh Boone

Producent: Marty Bowen, Wyck Godfrey

Manus: Scott Neustadter, Michael H. Weber

Foto: Ben Richardson

Medverkande:

Hazel: Shailene Woodley

Gus: Ansel Elgort

Isaac: Nat WolffMer

Tekniska uppgifter

Längd: 126 minuter

Åldersgräns: Tillåten från 11 år

Sverigepremiär: 2014-06-22

Distribution:

Twentieth Century Fox (Sweden)

Tel: 08-566 261 30

www.foxmovies.se

Observera!

Svenska Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära er mer om hur man hittar och bokar film.

Redaktion: Malena Janson & Kaly Halkawt,

Svenska Filminstitutet, januari 2015

